

בעניני אלול - שיעור 873**I. עניני אלול**

- (א) **חודש אלול** הוא חודש המעותר לתשובה דתניא בפרקי דר"א (פמ"ו) בר"ח אלול אמר הקב"ה למשה עלה אלי ההרה שאז עלה לקבל לוחות אחרונות והעבירו שופר במחנה משה עלה להר כדי שלא יטעו כמו שטעו בראשונות במעשה העגל וחכמי המוסר רמזו על תיבת אלול אני לדודי ודודי לי שהראשי תיבות אלול
- (ב) **בחודש אלול** נכון היטב לכוין בברכת השיבנו בשמונה עשרה ולהתפלל גם על אלו שנטו מתורת ה' כי הם ימי רצון ומסוגלים להחזירם בתשובה ויד ה' פשוטה אז לקבל שבים (ספר נטעי גבריאל דף ל"ד בשם האר"י ז"ל)
- (ג) **מרבנים בצדקה** בחודש אלול (אלף למטה תקפ"ח - ח)
- (ד) **נוהגים לומר** מזמור לדוד ה' אורי (תהלים כ"ז) אמנם זה לא נזכר בשו"ע ונושאי כליו ויש אומרים שמי שאמרו מובטח שיוציא שנותיו וימיו בטוב ובמעשה רב מנהגי הגר"א (חות ג') לא כתב לאומרה ועוד פוסקים לא כתבו (ספר נטעי גבריאל דף כ"ז)

II. תקיעת שופר בחודש אלול

- (א) **המנהג של תקיעת שופר** בחודש אלול לא הובא בהמחבר (תקפ"ח) וגם לא הובא בספר של האר"י ז"ל אמנם הרמ"א אמר לתקוע בשחרית וג"כ אחר ערבית ואנו נוהגין רק אחר שחרית
- (ב) **טעם המנהג** להזהיר העם שיעשו תשובה שנאמר (עמוס ג) אם יתקע שופר בעיר והעם לא יחרדו והמחבר לא הזכיר מנהג לתקוע בחודש אלול ועיין בכף החיים (תקפ"ח) שיש גם בקהלות ספרדים שנהגו לתקוע בעת אמירת סליחות
- (ג) **מתחילין לתקוע ביום ב'** אבל במקום שנהגו להתחיל מיום א' דר"ח הוי מנהגא ואין להם לשנות (אג"מ ד - כ"ח - ח)
- (ד) **שכחו לתקוע בשחרית** צריכין לתקוע במנחה (שס)
- (ה) **אם אין שם בעל תוקע** אלא קטן יכול הוא לתקוע אך לכתחלה יתקע גדול משום כבוד הציבור (נטעי גבריאל דף כ"ז)
- (ו) **יחיד שמתפלל בביתו** אינו מחויב בתקיעת שופר לאלול כמו שכתוב אם יתקע שופר בעיר והעם לא יחרדו ובעיר הרי ג"כ פירשו בציבור וגם כתוב מפורש שהעבירו שופר במחנה משה עלה להר ובמחנה פירשו בציבור (ציץ אליעזר י"ז - מ"ח)
- (ז) **אין מדקדקין בה** בתקיעות אלו בשום פסול לא בתקיעה ולא בשופר (נטעי גבריאל בשם הריטב"א)
- (ח) **העומד באמצע ברכות קריאת שמע** בין פרק לפרק והקהל כבר עומדין בסוף התפלה ורוצין לשמוע תקיעות ואין שם בעל תוקע אלא הוא רשאי לתקוע דאין זה מקרי הפסק דאיכא קצת מצוה ודומה לבין הפרקים דשואל בשלום אדם נכבד ומשיב שלום לכל אדם (שס דף כ"ז)

- III. בענין לומר סדר יום כפור קטן** עיין בשער יששכר (אלול מאמר ח) טעם ע"פ דברי רש"י בפרשת עקב דארבעים יום האמצעים שהיה משה בהר לרצות על חטא העגל כלו בכ"ט באב וכו' ביום נתרצה הקב"ה לישראל בשמחה ומזה המקור על כ"ט אב שהוא ער"ח אלול לעשות בו סדר יום כפור קטן ואגב זה נקרא גם שאר ערב ר"ח כן וכן מנהג רוב חסידים שיכנס לחודש ככריה חדשה ע"י התשובה שעשה כן כתב הפר"ח והשלה"ק אמנם מנהג בעלזא וויזניץ וסקווער וכן ר' צבי מזידיטשוב שאין אומרים יו"כ קטן ועוד שיש אומרים שצריך לבטל מנהג זה לפי שיו"כ הוא יום מיוחד לעשותו רק פעם אחת בשנה והרוצה לעשות יו"כ קטן עכ"פ לא יעשה בבית הכנסת שמתפללין בו תמיד ועיין בנטעי גבריאל (דף י"א - ח) ודעת הסטייפלער הוא תפלה טובה ויש נוהגים להתענות כל היום ויש נוהגים רק לאחר מנחה (מ"ב תי"ז - ד) ויש שאין מתענות כלל ועיין בכף החיים (תי"ז - י"ז) דמי שתורתו אומנתו א"צ לבטל כדי לומר סדר זה דבלאו הכי תלמוד תורה מכפר עם התשובה דזה עיקר

ואף מי שאינו מתענה ואינו אומר יו"כ קטן מ"מ יש לו לעשות תשובה וחשבון הנפש ביום זה

IV. בדיקת תפילין באלול האם היא חובה או אינה אלא מנהג חסידות - עיין בשו"ע (ל"ט - י) תפילין שהוחזקו בכשרות אינם צריכים בדיקה לעולם ואם אינו מניחן אלא לפרקים צריכים בדיקה פעמים בשבוע מ"מ נכון לבדקן מפני שמתקלקלין מפני הזיעה וכ"כ הרמב"ם (תפילין 3 - ה"י) ועיין בירושלמי (עירובין י - ה"י) אמנם המטה אפרים (תקפ"ח - י) ובקיצור שו"ע (קכ"ח - ג) כתבו שראוי להחמיר ולבדקן בימי אלול ועיין עוד בערוך השלחן (ל"ט - י) דבזמנינו הדיו שלנו נקפצים מעל הקלף ולכן האידנא מדינא צריכים לבדוק אותם באיזה זמן ועיין בשו"ת יחווה דעת (ה - מ"ט) דהיא רק מנהג חסידות להחמיר לבדקן בכל שנה בחודש אלול ושמעתה מכמה סופרים שיותר טוב שלא לבדוק פרשיות התפילין שלנו שנעשו בכל ההידורים

V. אם יש מקום להחומר להסתכל במראה שהתפלה של ראש באמצע - עיין בשו"ת דברי חיים (3 - ו) שהוא מעשה בורות ועיין בשו"ת ציץ אליעזר (י"ג - ו) שהביא דברי האדמו"ר מסאטמאר דאילו היה איזה דעת מהם שיש צורך להסתכל במראה בשעת הנחת תפילין לצמצם המקום היו מתקנים בביהכ"נ מראה לצורך תפילין והעושה מנהג נגד כל גדולי ישראל בכל העולם בודאי מנהג בורות הוא ועיין שם שהביא מעשה בהרשב"ם שהיה שפל עינים ורצה לעלות בקרון ע"ש

VI. בדיקת מזוזות באלול - עיין ביומא (ה"י) תניא מזוזות יחיד נבדקות פעמים בשבוע דהיינו פעם לג' שנים וחצי ומזוזות של רבים פעמים ביובל שלא להטריח על הרבים (רש"י) והבדיקה פירש רש"י משום שמא נרקבה או נגנבה וכן כתב הרא"ש והמאירי והנפק"מ לפי הטעם דשמא נגנבה אין צריך לבדוק תוך הכתב אבל ירא שמים ירא לחוש לטעם דשמא נתקלקלה אות אחת וכן פסק השו"ע (יו"ד הל"ח - ה) ועיין בערוך השלחן (ה"ב - ה) ובמקום שיש שם לחלוחית יש לבדוק לכל הפחות פעם אחת לשנה וכשצובעים הבית והדלתות יש לבדוק את המזוזות אם לא הורידן קודם אולי נכנס לתוכן צבע (שו"ת מעורר ישנים קט"ג) ובמזוזות יש להחמיר יותר מבתפילין מפני שאין האויר שולט בהן ומעיקר ההלכה חייב לבדקן פעם אחת בכל שלש שנים ומחצה ואנשי מעשה נוהגים לבדוק כל המזוזות בחודש אלול אבל תפילין שלנו מעיקר הדין אין צריך בדיקה כלל וחודש אלול רק מדת חסידות (יחווה דעת ה - מ"ט)

VII. חזרת המזוזה אחר שבדיקה אם צריך ברכה - עיין בפתחי תשובה (יו"ד רפ"ט - ה) דהוי זה כמו פשט טלתו ע"ד לחזור ולהתעטף בו (רמ"א ח - י"ד) או דילמא אפשר שימצא פסול וגם נתן לאחר ועיין בספר שנות חיים שיש חשש פן תמצא פסולה והרי הסיח דעת ממנה ולכן צריך לברך ועיין בשו"ת מהרש"ג (יו"ד ה - י"ג) שכתב דאין חילוק כלל בין קובע מזוזה ראשונה או קובע מזוזה אחרת דאין צריך לברך וכתב שהדבר דומה למי שברך בראש השנה על השופר ולא יכול לתקוע כל התקיעות והביא לו שופר אחר דפשוט דאין צריך לברך ברכה מחדש והטעם דאין השופרות גורמות החיוב אלא התקיעות וכן במזוזה הדלת גורם ולא המזוזה אבל בציצית הבגד גורם וצריך ברכה על כל בגד ובגד ועיין בערוך השלחן (רפ"ט - ד) דאחר יום מברך או נמצאת פסולה או נפלה מברך מ"מ ספק ברכות להקל עיין באג"מ (יו"ד ד - מ"ד)

VIII. עוד דינים

(א) יש נוהגים לעשות התרת נדרים בראש חודש אלול או עשרה ימים קודם דאם יש לו נידוי יתירוהו מ' יום קודם ראש השנה ויום כפור דבית דין של מעלה נשאר בנדויו מ' יום ואנו אין נוהגין כן

(ב) ועושים נישואין בכל ימי החודש ואף בימי חיסור הלבנה לפי שחודש זה כולו ימי רצון לטובה וברכה לישראל (ערוך השלחן ח"ע ס"ד - י"ג) יותר טוב שלא להקפיד כלל ויש נוהגין שלא לעשות נישואין בעשרת ימי תשובה משלשה טעמים וע"ע בשו"ת יחווה דעת (ה - מ"ח)